Розділ І

КОНЦЕПЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ «ДИВО-21» — «ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ У XXI СТОЛІТТІ»

Концепція (третя редакція) розроблена колективом Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства імені В. І. Вернадського як результат обговорення ключових питань освіти XXI століття в ході міжнародної науково-практичної конференції 23 травня 2019 року і включає окремі пропозиції, думки учасників цієї конференції. Крім того в ході розробки Концепції враховувався історичний досвід, дослідження та практика сучасної педагогіки, науково-педагогічних центрів, педагогів-новаторів, тренерів-коучів України і закордону.

Редактори О. М. Хвостиченко, Л. Г. Трусей, О. Д. Сердюк., О. В. Бездітько.

Найвища наука — наука щастя людського, до якої всякому віку, всякій землі, всякій статі і зросту завжди двері відчинені.

Бути щасливим — се значить пізнати себе чи то свою природу, взятись за свою долю і робити своє діло.

Г. С. Сковорода

Концепція «ДИВО-21» — система ідей, принципів та основних положень, що забезпечать виконання системою освіти місії щодо формування в кожній людині гармонійної особистості.

На основі аналізу історичного досвіду, світоглядних передумов і сучасного стану освіти та її впливу на стан суспільства взагалі наводиться висновок щодо життєво необхідного відновлення духовності на сучасному рівні розвитку суспільства.

З цією метою пропонується введення в освітній стандарт морального стандарту як основи формування гармонійної особистості, побудови взаємовідносин між людьми та в суспільстві в цілому. Для реалізації морального стандарту необхідне включення в навчальні

плани нових предметів/дисциплін, які цілеспрямовано будуть вирішувати завдання формування: відповідного світогляду, вищих цінностей, гідної самооцінки, спрямованості, уміння керувати своїм станом, необхідних якостей та здібностей, — всього того, що складає особистість і надає їй можливість будувати своє життя свідомо, бути ефективним у взаємовідносинах особистих і професійних, вносити гідний внесок в розвиток суспільства. Також розглядаються інші питання, що сприяють ефективному вирішенню основного завдання, місії «ДИВО-21» в цілому.

Місія системи освіти «ДИВО-21»

Місія «ДИВО-21» — формування гармонійної особистості, спроможної до щасливого життя шляхом самореалізації на своє та загальне благо, навчання позитивному образу мислення, яке відповідає вимогам XXI століття.

1. АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ РЕФОРМИ СИСТЕМИ ОСВІТИ

1.1. КОРОТКИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ І РОЛЬ ОСВІТИ

Успіхи технологій — незаперечні. Однак, якщо розглядати ці успіхи в духовному плані, то розкривається процес гонки споживацтва як системи нестримного зростання споживання зростаючого населення. Це в свою чергу веде до загострення проблем, пов'язаних з погрозами людству (див. нижче). Таким чином розвиток виробництва і технологій, які повинні покращувати життя людини, за фактом стимулюють споживацтво (споживання понад розумної норми продуктів, товарів часто шкідливих для життя) і підміну важливих життєвих функцій людини, що веде до їх атрофування, посилення паразитизму. Це стає можливим в умовах відставання духовного зростання населення від зростання матеріальних благ.

Основні загрози життю людини: наркоманія, алкоголізм, самогубства, ожиріння, т. ін. Це найкритичніші фактори, що впливають на здоров'я і тривалість життя. За фактом цих факторів дуже багато і всі

вони більшою мірою обумовлені ідеологією споживацтва, яка нав'язується (через всі види і форми реклами, ін.) Використання товарів і продуктів, що завдають в різному ступені шкоди організму, при цьому часто викликає звикання до них і / або зниження функціональності окремих органів і систем організму. Це стає можливим в умовах низької культури споживання і підтримки здоров'я, відсутності цінності здорового способу життя.

Основні загрози людству: війни, екологія, зміни клімату. Основні причини воєн лежать в області боротьби за ресурси для безперервного зростання виробництва в інтересах нерозумного споживацтва, що нав'язується населенню. Конкуренція у виробництві та енергетиці, прагнення до надприбутків призводять до ігнорування наслідків впливу на екологію планети, що негативно позначається на здоров'ї і тривалості життя народів. Як наслідок — екологічні проблеми викликають зміни клімату, природні катаклізми. Крім того, в останні часи загострюються реальні загрози використання природних стихій у військових цілях. Це стає можливим в умовах пріоритету в суспільстві матеріальних цінностей над духовними замість їх гармонійного поєднання.

Роль освіти в зміні ситуації — ключова — створює умови для особистісного зростання людини і безпечного розвитку суспільства. Здоров'я (фізичне, психологічне, соціальне, ін.) суспільства, людства в цілому складається із здоров'я кожного його члена, конкретної людини. Тому формуванням в кожній людині особистості духовно багатої, сильної, успішної по життю, щасливої в усіх сферах вирішується завдання формування суспільства здорових в усіх відношеннях людей — здорового суспільства. Це завдання може бути вирішене через спрямовану на це систему освіти. Яких людей формує система освіти, таке суспільство і сформується в майбутньому цими людьми з їх цінностями, моральністю, культурою, т. п.

1.2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІСНУЮЧОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

1. Чому вчить — фактологія, більша частина інформації не знадобиться в житті, немає знань, які допомагають щасливо жити, не дає для цього необхідних навичок. Тобто більшість навчальних годин програм освіти йдуть в нікуди, і закладена в них інформація не потрібна людині для життя. І це злочинно по відношенню до дітей, до майбутнього. Це при тому, що взагалі не приділяється уваги найважливішим

питанням для життя людини — ким бути і заради чого жити, як розрізняти добро і зло (що корисно і шкідливо), як робити кар'єру, як знаходити і не втрачати друзів, як не хворіти і жити довго та щасливо. Тобто формуванню сильних особистих якостей в навчальних програмах немає місця, хоча дослідження показують, що успіх людини по життю на 75-85 % залежить від особистих якостей, і тільки на 15-25 % від професійних знань і навичок.

2. Як вчить — у відриві від життя, до якого готується молода людина, тобто поза середовищем життєдіяльності людини, фактично за принципом — роби, як я сказав (це не працює), багатогодинні сидячі аудиторні заняття шкідливі для активного молодого організму, зубріння для оцінок — відсутність мотивації на високоефективне навчання, на діяльність з повною самовіддачею, що викликає в учнів протестні настрої (як наслідок виникають проблеми з етичністю і дисципліною), які система намагається придушити, ламаючи психіку дітей, їх самооцінку, здатності до творчості, провокуючи агресивність.

3. Хто вчить — низькооплачувані вчителі рідко є авторитетом, прикладом, а навпаки, часто займаються неулюбленою справою, руйнуючи природну потребу до пізнання. Моральності може вчити тільки моральна людина. Процес навчання формальний і бюрократичний, пригнічує ініціативу і творчість як у педагогів, так і у тих, хто навчається.

4. Де вчать — дуже слабка матеріально-технічна база. Основні засоби йдуть в кращому випадку на створення зовнішнього показного благополуччя, в гіршому — на латання дірок (даху, комунікації, мінімальні санітарні умови) — замість впровадження необхідних інформаційних технологій, що прискорюють процес засвоєння знань, створення найкращих умов для формування здорового способу життя, розкриття творчого потенціалу, оволодіння сучасними технологіями і т. ін.

Що на виході — за статистикою більшість випускників школи мають проблеми зі здоров'ям , не пристосовані до самостійного життя діти, без чітких пріоритетів, з перекрученими цінностями, зі стійкою «алергією» на навчання / самонавчання, пригніченістю і агресивністю. Все це веде до негативних наслідків:

1. Занадто багато випускників не мотивовані ні на навчання, ні на роботу. Вони виховуються фільмами, вулицею, телебаченням, мріють

про красиве життя, але, так як вони не навчені зростати професійно, отримують символічну зарплату, живуть пивом і телевізором, при цьому проклинаючи всіх і вся.

2. Зазвичай не формуються навички командної діяльності. Замість того, щоб, закінчуючи школу, допомагати один одному, багато хто не хоче один одного навіть бачити і згадувати.

3. Масове зростання проблем фізичного здоров'я загострюється нездоровим способом життя, спрямованістю медицини на латання дірок у розваленому організмі.

4. В силу своєї непідготовленості за особистими якостями, занадто багато викладачів для досягнення дисципліни і уваги на уроках часто змушені використовувати психо-емоційний тиск, що ламає молодих людей.

Тобто сучасний процес освіти багато в чому завдає занадто багато шкоди у порівнянні з благом.

1.3. АКТУАЛЬНІСТЬ РЕФОРМИ СИСТЕМИ ОСВІТИ

1. Реформа повинна вирішити основні проблеми системи освіти і, як наслідок, створює передумови для усунення існуючих загроз життю людини і людства в цілому.

2. У результаті реформи система освіти повинна бути переорієнтована під життєві потреби людини і суспільства.

3. Нова Система освіти задасть вектор розвитку суспільства через формування Особистостей, здатних реалізувати майбутнє людства найкращім з можливих.

2. ІСТОРИЧНІ ТА СВІТОГЛЯДНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

2.1. САМОПІЗНАННЯ І РОЗВИТОК, ПІЗНАННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ — ПРИРОДНЕ ПРАГНЕННЯ ЛЮДИНИ

Людина за своєю природою прагне до власного розвитку і пізнання навколишнього світу. Це є природною потребою людини. Потреба в розвитку і пізнанні особливо виразно виражена у дітей до 3-5 років

(поки не почали діяти стереотипи іншої поведінки, нав'язані батьківським програмуванням, а в наслідку і соціальним програмуванням).

Завдання системи освіти — створити умови для реалізації людиною цієї природної потреби в повній мірі, дати необхідні для щасливого життя знання та навички, прищепити вміння вирішувати життєво важливі завдання: у розвитку, самореалізації, взаєминах, здоровому способі життя і т. п.

2.2. НАЙБІЛЬШ УСПІШНІ ІСТОРИЧНІ ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Підхід до вибору прикладів. Перевагу є сенс віддавати системам освіти, які проявили себе на протязі декількох поколінь і дали найбільш позитивний вплив на розвиток суспільства — сприяли формуванню громадян з видатними особистими якостями.

Кращі приклади з історії — це приклади, коли цілі країни, народи, організації, протягом декількох поколінь досягали значних результатів у формуванні людини як особистості, у формуванні еліти суспільства, лицарів, аристократів. Такими видатними прикладами, досвід яких є сенс враховувати, починаючи з перших широко відомих до сучасності, є: Спарта, з її безстрашними воїнами; Стародавній Рим з його законом і традиціями; царська Росія; японські самураї і духовно-лицарські ордени Європи і т. ін.

Метою Спарти була підготовка найефективніших воїнів, і вони їх успішно готували. Римляни, починаючи з Ромула, хотіли створити найбільшу велику імперію, стати центром цивілізації, і вони були таким центром протягом 500 років, охоплюючи собою майже всі найбільш відомі на той момент країни. Цілі духовно-лицарських орденів зазвичай були найвищими: служіння Богу і мечем, і словом, і будівництвом міст, монастирів і доріг. І вони також протягом багатьох сотень років досягали найвищих результатів, за своєю силою, впливом, могутністю, багатством перевершуючи імперії.

Які знання і уявлення про людину, про світ лежали в основі підготовки найбезстрашніших і благородних воїнів, лицарів, еліти і народу? Завжди це були духовні уявлення, що людина — це безсмертна душа, творіння Бога, що це основна цінність. Його безумовний борг служити вищому і формувати себе як гідну людину, як особистість — вчитися у кращих.

В основі лежало безумовне шанування найвищих цінностей: честі, гідності, доблесті, шляхетності — все краще. Всі ж пороки: страх, боягузтво, жадібність, брехливість, зрада — були глибоко зневажені і жорстоко каралися. Не стояло питання, що важливіше: честь або життя — звичайно честь; матеріальне або духовне — звичайно духовні цінності. У царській Росії найстрашнішим було втратити честь, такі люди відкидалися суспільством, зневажалися. В Японії самурай, якщо вважав, що зробив безчесний вчинок або не виконав борг, щоб очистити свою совість сам позбавляв себе життя, робив харакірі. Римляни говорили так: «Найбільше зло — це віддати перевагу життю, а не честі». Саме в стародавньому Римі, такі слова як гідність, слава, вірність — з одного боку, з іншого боку — порок, злочин і зрада — знайшли своє сучасне значення і були закріплені законом. «Життя і смерть — це справа природи, а слава і ганьба — наше», — говорив спартанський цар Леонід.

Основні закономірності підготовки сильних особистостей:

1. Чітке визначення мети, образу, тобто якою повинна бути духовно-моральна людина (її основні якості, переконання, навички, т. ін. — за канонами релігії, за вимогами держави або яких-небудь інших положень), які сформульовані у вигляді того чи іншого морального стандарту — Кодексів Честі, Статутів та інших документів.

2. Комплексні програми формування особистості розроблялися і діяли іноді протягом багатьох сотень років. Їх загальні закономірності: обсяг навчання — приблизно половина всього навчального часу, починаючи з 5-7 років до 21 року (лицарство) і до 30 років (Спарта).

3. Врахування додаткових чинників, що впливають на формування особистості: правила взаємовідносин, традиції, мистецтво, культура, закон і політична воля держави.

У більш пізні часи значний внесок в розвиток системи освіти внесли Герберт Спенсер (1820-1903), Джон Дьюї (1859-1952), Рудольф Штайнер (1861-1925), Марія Монтессорі (1870-1952), Генріх Шаррельман (1871-1940), Роже Кузині (1881-1973), Олександр Нілл (1883-1973), К. Д. Ушинський (1824-1871), А. С. Макаренко (1888-1936), В. О. Сухомлинський (1918-1970). Їх досвід необхідно узагальнити, адаптувати до сучасних умов і використовувати для досягнення поставленої місії.

2.3. НАЙБІЛЬШ ЗНАЧУЩІ ПРИКЛАДИ ОСВІТИ СУЧАСНОСТІ

Не дивлячись на проблеми сучасної школи, є ряд прикладів, коли педагоги-новатори всупереч системі домагаються стабільно високих освітніх результатів. Серед них можна відзначити таких як Шалва Амонашвілі, Віктор Шаталов, Софія Лисенкова, Олександр Адамський, Борис Волков, Євгенія Ільїна, Володимир Караковский, Борис і Олена Нікітіни, І. Іванов, Л. В. Занков, М. П. Щетинін, П. Пшеничка, Г. Капустін, Е. Антікуз, Н. Гузик, С. Курганов, В. Лаврик, Е. Майданник, А. Швець, В. Биркович і мн. ін.

Але їх досвід не стає прикладом для всієї системи в силу цілого ряду причин. Головна з них — незацікавленість системи освіти в новаціях. Бюрократичній системі за напрацьованим шаблоном діяти простіше, хоч і значно гірше. Чиновники не готові брати відповідальність за впровадження передового досвіду, та він часом і не розрахований на масового вчителя.

Реформа системи освіти повинна відкрити масову практику новацій, які вже дали результати, через їх наукове обґрунтування і обов'язкове ознайомлення з цими новаціями педагогів, передачу досвіду і впровадження в практику.

Кращі з існуючих прикладів вищої школи — це провідні університети світу. У них суперсучасна матеріально-технічна база і, в ряді випадків, фінансування, порівнянне з бюджетом України.

Професорський склад в розвинених країнах — це одні з найбільш високооплачуваних фахівців. Студенти — мотивовані на навчання, так як закінчення Гарварду, Кембриджу чи Оксфорду — це гарантія успішної кар'єри і з самого початку дуже високої зарплати для випускника.

Але одна з найбільш значних переваг — це те, що в цих вузах тим чи іншим чином вирішуються питання формування людини як особистості, за рахунок системи наставництва, за рахунок початкового формування високого духу і традицій, спрямованих на вирішення цих завдань: на максимально високу самооцінку, на успіх, на формування сильних колективів, в яких люди потім все життя допомагають один одному, на глибоку повагу до наставника і багато іншого.

Практично всі прогресивні і думаючі вчителі визнають авторитарну педагогіку неефективною і тому роблять вибір на користь гуманіс-

тичної. Гуманістичний досвід педагогів минулого і сучасності був узагальнений і сформульований у вигляді маніфесту Педагогіки співробітництва.

2.4. БАЗОВІ ЦІННОСТІ, НА ЯКИХ ФОРМУЄТЬСЯ ДУХОВНИЙ СТРИЖЕНЬ

1. Базові духовні цінності особистості: щастя, любов, істина, добро, краса — лежать в основі всіх людських чеснот (рис. 1).

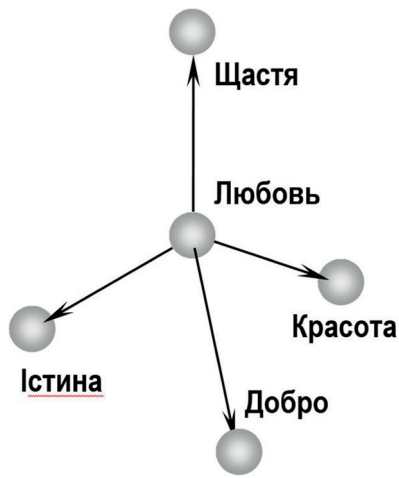

Рис. 1. Кристал духовних цінностей

Щастя — найвища духовна цінність, вище благо, мета і сенс життя людини.

Любов — всеосяжне почуття, основа і сутність вищих позитивних проявів Світу, сил і людей, її ідеали — гармонія, радість, щирість, відданість, розуміння, ненасильство, жертовність і всепрощення. Першооснова духовності людини, її дбайливого, трепетного ставлення до всього, що їй дороге і несе в життя радість; глибоке емоційне благообдаровуюче почуття, спрямоване на іншу особу, людську спільноту, навколишню природу і світобудову в цілому.

Істина, добро, краса — класичний ряд цінностей, від яких беруть свій початок наука, етика і естетика відповідно.

Духовні цінності реалізуються в людині через її якості і почуття.

Якості при досягненні певного рівня позитивності формують духовний стрижень особистості (відповідні переконання) — честь, віра, любов, сила, відповідальність, активність, та ін.

Почуття підсилюють особисті якості і наповнюють життя вищими станами, енергіями, переживаннями.

2. Базові цінності соціальних відносин: свобода, рівність, братерство.

Людина вільна робити все, що не завдає шкоди їй та іншим.

Всі люди народжуються рівними в правах і можливостях, що надаються суспільством, для розвитку і самореалізації на своє і загальне благо. Подальший статус людини в суспільстві визначається ступенем реалізації наданих прав і можливостей у владному розвитку (рівень розвитку і позитивність), а також принесеною суспільству користю (благом).

Всі люди — брати: не роби іншому того, що не хотів би отримати сам; роби по відношенню до інших такі благі вчинки, які хотів би мати по відношенню до себе.

3. Базові цінності суспільства: людина, світ, розвиток, служіння, екологія.

Найбільш значимі професії для розвитку суспільства: Дослідник (відкриття нових знань), Вчитель (передача знань через освіту), Цілитель (профілактика і усунення проблем з духовним і фізичним здоров'ям), Правитель (створення умов для максимально ефективного розвитку людини, колективу і суспільства — від рівня сили).

2.5. СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТИ

Структура особистості базується на показниках, ступінь реалізації яких відповідає ступеню розкриття особистості, її потенціалу.

«Індивідом народжуються.
Особистістю стають.
Індивідуальність відстоюють».

Основні показники структури особистості — ключові переконання, самооцінка, спрямованість, стан, якості, здібності, зовнішні прояви.

1. Ключові переконання (спрямованість):

1.1. Світогляд.

1.2. Вищі цінності.

1.3. Моральність.

2. Самооцінка:

2.1. Любов до себе — відчуття себе цінністю.

Це не самозакоханість, яка базується на самовиправданні, вседозволеності, т. п., а скоріш саморозвиток, де в основі честь, гідність, створення умов для найкращого розвитку і щастя.

2.2. Адекватність — оцінка за результатами.

Розуміння і визнання свого рівня і позитивності, здібностей і якостей, реального свого місця в суспільстві.

2.3. Динамічність — оцінка в розвитку. Порівнювати себе не з іншими (безглуздо — у кожного свої стартові позиції, умови, швидкість розвитку), а порівнювати себе сьогоднішнього з вчорашнім — на скільки став кращим.

3. Спрямованість:

3.1. Наявність цілей і їх реалізація. Вміння мріяти і ставити конкретні цілі, реалізовувати їх.

3.2. Уміння складати, реалізовувати і коригувати плани. Планування важливих подій, зустрічей, дня, тижня, місяця, кварталу, року, ..., життя.

3.3. Вибудовування життєвих ритмів — побудова сітки справ, подій, т. п. Типових дня, тижня, місяця, кварталу, року, т. д., в яких виділяється повторюваний в рамках конкретного циклу час для реалізації основних життєвих цілей — є основою для складання планів. Дозволяє ефективно організовувати своє життя, не упускаючи жодних важливих життєвих інтересів, економити основні життєві ресурси — час і сили (енергію).

4. Стан (внутрішній)

4.1. Спокій, позитивність (радість, т. п.).

4.2. Почуття — ставлення до інших: любов, дружба, ін.

4.3. Самоконтроль і самовладання — управління собою.

5. Якості (групи):

5.1. Моральні

5.2. Вольові

5.3. Індивідуально-психологічні

5.4. Соціально-психологічні

5.5. Професійні

6. Здібності — навички, вміння і звички (групи):

6.1. Загальні — здібності, які визначають успіхи людини в самих різних видах діяльності і спілкування (розумові здібності, розвинені пам'ять і мова, точність рухів і т. ін.).

6.2. Навчальні — здібності, які впливають на успішність педагогічного впливу, засвоєння людиною знань, умінь, навичок, на формування якостей особистості.

6.3. Міжособистісні — це здатності до спілкування, до взаємодії з людьми за допомогою мови, здатність сприйняття і оцінки людей, здатність до соціально-психологічної адаптації.

6.4. Творчі — здібності, пов'язані з талантом створення нових ідей, відкриттів, винаходів, творів матеріальної та духовної культури.

6.5. Теоретичні — здатність людини до абстрактно-логічного мислення, до теоретичної інтелектуальної праці.

6.6. Практичні — здібності людини до конкретно-практичних дій, до практичних видів праці.

6.7. Предметні — здібності, пов'язані із взаємодією людей з природою, технікою, знаковою інформацією, художніми образами.

6.8. Спеціальні — здібності, які визначають успіхи людини в окремих видах діяльності і спілкування. Для їх виникнення необхідні особливі задатки і спеціальний розвиток (здібності математичні, технічні, літературно-лінгвістичні, художньо-творчі, спортивні і т. ін.).

7. Зовнішні прояви

7.1. Етика, ролі: дотримання етичних норм поведінки — загальна культура; розуміння і здатність брати необхідні ролі в залежності від ситуації (залишаючись самим собою) — батько, чоловік, керівник, виконавець, водій, клієнт, наставник, інше.

7.2. Темперамент, характер — певний стиль поведінки, самовираження в спілкуванні, т. п.

7.3. Фізичний розвиток — забезпечення фізичного здоров'я й активного довголіття — база для реалізації свого потенціалу і досягнення життєвих цілей.

2.6. ВИСНОВКИ — НЕОБХІДНІ УМОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛЮДИНИ:

2.6.1. На основі історичного досвіду і новітніх досліджень в духовній сфері необхідно розробити науково обґрунтовані моральні основи для людини суспільства майбутнього і впровадити їх як моральний стандарт в систему освіти. Моральні основи (стандарт) повинні бути загальнолюдськими — наднаціональними, надрелігійними, надполітичними, т. ін., тобто не викликати суперечності, а об'єднувати людей будь-яких соціальних груп. Моральний стандарт необхідно ввести як пріоритетну частину загального стандарту освіти всіх рівнів.

2.6.2. Питання формування людини як особистості повинні стати для держави і суспільства питаннями першорядної важливості, що передбачає постійну цілеспрямовану роботу по підготовці людини високомотивованої і готової до досягнення найвищих результатів у своєму і суспільному житті, а не душевно убогої і шкідливої для суспільства. Необхідно, щоб працювали повноцінні навчальні та тренінгові програми з формування людини як особистості, спрямовані на досягнення нею усіх життєвих цілей. Для цього необхідно розробити програми окремих дисциплін/предметів по формуванню людини як особистості.

2.6.3. Необхідно перейти від фактологічної освіти до методологічної — навчання методам знаходження необхідних знань і формування навичок, здібностей і якостей, методам ефективної діяльності та взаємодії з людьми за основними сферами життя.

2.6.4. Необхідно, щоб у навчальних закладах працювали педагоги-вихователі (за покликанням), які відповідають цьому за особистими якостями, щоб розвивалися прекрасні традиції, були вирішені всі питання матеріально-технічного забезпечення.

2.6.5. Необхідно, щоб всі інші механізми суспільства працювали в цій сфері: щоб була підтримка держави; відповідна пропаганда в усіх засобах масової інформації; щоб абсолютно все, що впливає на результат, було враховано. Щоб в кінцевому підсумку влада була зацікавлена у вихованні і формуванні Особистості, а не безцільного виконавця, щоб виховувалася така еліта, якою можна пишатися.

3. КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

3.1. МЕТА ОСВІТИ

Мета освіти — в єдиному процесі виховання і навчання формувати гармонійну особистість — людину з високими позитивними якостями, здатну до щасливого життя — активної самореалізації у всіх життєвих сферах на своє і загальне благо. В основі освіти повинен стати пріоритет виховання у людині стійкого морального стрижня (що базується на загальнолюдських цінностях), здібностей творчої взаємодії в сім'ї, в команді, в колективах і захисту ключових моральних установок, таких як Честь, Свобода, Почуття, Віра, ін.

3.2. ЗАВДАННЯ ОСВІТИ:

Виховні завдання

1. Формування цілісного світогляду, який відповідає сучасному рівню розвитку людства, науки і суспільної практики і враховує соціальне, культурне, мовне, духовне різноманіття сучасного світу.

2. Формування системи морально-етичних якостей (духовного стрижня) і відповідної поведінки в різних життєвих ситуаціях, усвідомленого та відповідального ставлення до власних вчинків.

3. Формування цінності взаємин і розкриття почуттів (любові, дружби, відданості, вдячності, поваги і притяжіння).

4. Виховання відповідального ставлення до здоров'я тіла як храму своєї душі, прищеплення фізичної культури розвитку і підтримки тіла в стані високої енергійності, активності, радості життя.

5. Виховання відповідального ставлення до навчання, розуміння цінності освіти як засобу розвитку особистості, готовності і здатності до саморозвитку та самоосвіти на основі мотивації до пізнання, дослідного пошуку.

6. Виховання усвідомленого вибору і побудови подальшої індивідуальної траєкторії освіти на базі орієнтування у світі професій і професійних переваг з урахуванням стійких пізнавальних інтересів, а також на основі формування шанобливого ставлення до праці, розвитку досвіду участі в соціально значимій праці.

7. Формування усвідомленого розуміння значення сім'ї в житті людини і суспільства, прийняття цінностей сімейного життя — любо-

ві, рівноправності, турботи, відповідальності; шанобливого і дбайливого ставлення до членів своєї сім'ї.

8. Виховання усвідомленого, шанобливого і доброзичливого ставлення до іншої людини, до її думки, світогляду, культури, мови, віри, громадянської позиції, до історії, культури, релігії, традицій, мов, цінностей свого народу та народів світу, готовності і здатності вести діалог з іншими людьми і досягати в ньому взаєморозуміння.

9. Виховання громадянської ідентичності — поваги до Батьківщини, до минулого і сучасного багатонаціонального народу своєї країни; розуміння своєї етнічної приналежності, знання історії, культури, мови свого народу, свого рідного краю, усвідомлення культурної спадщини народу і людства; засвоєння ціннісних традицій народу; формування почуття відповідальності і любові до Батьківщини.

10. Виховання соціальної активності, продуктивної взаємодії з соціальним середовищем і соціальними інститутами; усвідомлення цінності творчого ставлення до навколишньої соціальної дійсності, цінності соціальної творчості, цінності продуктивної організації спільної діяльності, самореалізації в групі і організації, цінності «іншого» як рівноправного партнера, формування компетенцій аналізу, проектування, організації діяльності, реакцій на зміни, способів співпраці, способів реалізації власного лідерського потенціалу.

11. Виховання усвідомленого розуміння цінності здорового і безпечного способу життя, дотримання правил індивідуальної та колективної безпечної поведінки в надзвичайних обставинах, які загрожують життю і здоров'ю людей, правилам поведінки на транспорті та на дорогах, в громадських місцях, т. ін.

12. Формування екологічного світогляду, який відповідає сучасному рівню екологічного мислення, наявність досвіду екологічно орієнтованої рефлексивно-оцінної і практичної діяльності в життєвих ситуаціях.

13. Формування розвиненої естетичної свідомості через освоєння художньої спадщини свого народу і народів світу, творчу діяльність естетичного характеру.

Навчальні завдання

1. Пізнання світоустрою, місця і ролі людини в ньому, духовних цінностей (віри, любові, добра, справедливості, сили, гармонії, краси,

особистих почуттів), структури Особистості, особистих якостей і принципів їх формування.

2. Навчання навичкам самостійного визначення цілей відповідно до життєвих пріоритетів і відповідних їм задач, складанню планів і способам їх реалізації, управлінню часом.

3. Навчання навичкам самопізнання, усвідомлення скоєних дій і розумових процесів, їх результатів і підстав, постановці пізнавальних завдань і методів їх досягнення.

4. Навчання правилам і навичкам гідних взаємовідносин і формування почуттів — любові, дружби, відданості, вдячності, поваги і притяжіння; правилам і навичкам попередження та вирішення конфліктів. Формування комунікативної компетентності в спілкуванні та співпраці з дорослими, однолітками, дітьми старшого і молодшого віку в процесі освітньої, суспільно корисної, навчально-дослідницької, творчої та інших видів діяльності.

5. Навчання правилам і навичкам зміцнення і підтримки здоров'я (особистої гігієни, здорового способу життя, фізичної культури), етики.

6. Пізнання основних наукових знань (філософії, математики, фізики, хімії, біології, історії, суспільствознавства, ін.), і навчання навичкам їх застосування в житті.

7. Навчання вільному володінню рідною мовою і базовому володінню декількома іноземними мовами.

8. Навчання навичкам здійснення, контролю і коригування навчальної діяльності.

9. Навчання навичкам пізнавальної, навчально-дослідницької та проектної діяльності, навичкам вирішення проблем. Навчання самостійної інформаційно-пізнавальної діяльності, орієнтування в різних джерелах інформації.

10. Навчання здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії.

11. Навчання навичкам організації технолого-проектної виробничої діяльності.

12. Навчання здатності займати активну громадську позицію через глибоке усвідомлення себе як особистості і культури свого народу.

13. Навчання здатності орієнтуватися в соціально-політичних й економічних подіях, оцінювати їх наслідки.

3.3. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОСВІТИ:

1. Пріоритет духовних цінностей над матеріальними.
2. Пріоритет виховання над навчанням.
3. Опора на кращі приклади в історії людства і народу.
4. Безперервність освіти / самоосвіти.
5. Пріоритет активних, новаторських методів і форм освіти над традиційними заняттями.
6. Пріоритет особистого прикладу і авторитету вихователя.
7. Обов'язковий зв'язок теорії і практики — навчання навичкам практичного застосування отриманих знань, розуміння їх значення в житті учня.
8. Впровадження і розвиток педагогіки співробітництва.

3.4. ОСНОВНІ МЕТОДИ ОСВІТИ:

1. Виховання особистим прикладом і авторитетом вихователя.
2. Виховання на найдостойніших прикладах історичних особистостей і художніх героїв.
3. Гармонійне чергування активних і пасивних форм освіти.
4. Використання основних сценічних форм творчості (вокал, хореографія, театр, гумор) для зняття внутрішніх комплексів, блоків, що обмежують розвиток особистості, і для формування необхідних якостей.
5. Навчання методом глибокого занурення.
6. Використання наставництва через навчання в різновікових групах.
7. Участь в суспільно корисній праці.

3.5. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ З РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ:

1. Розробити моральний стандарт — всі показники і критерії людини гідної, особистості.
2. Підготувати необхідні навчальні програми, навчальні посібники та підручники для системи середньої та вищої освіти.
3. Підготувати всі необхідні методичні та інші матеріали, щоб зробити навчальні програми більш-менш доступними для існуючих кадрів.
4. Налагодити підготовку і перепідготовку кадрів, щоб їх рівень постійно зростав по мірі введення відповідних програм навчання.

5. Поетапно проводити перерозподіл навчальних годин на користь дисциплін, які формують особистість.

6. Нарощувати матеріально-технічне забезпечення освіти.

4. ЗМІСТ ОСВІТИ

4.1. МОРАЛЬНИЙ СТАНДАРТ ЯК ВЕДУЧА СКЛАДОВА ЧАСТИНА СТАНДАРТУ ОСВІТИ

4.1.1. Ключові вимоги до морального стандарту

Універсальність. Моральний стандарт повинен бути прийнятним для будь-якої країни світу, незалежно від віри, мови, статі, навіть від рівня доходів. Тобто, він повинен бути прийнятний для переважної більшості населення і, по можливості, не суперечити меньшості. Такі стандарти отримають максимальну перспективу. Це, звичайно, не означає, що всі відразу стануть слідувати цим вимогам, але означає, що в принципі це можливо реалізувати кожному, і це гідно Людини.

Максимальна повнота і ефективність. Стандарти повинні стосуватись не якоїсь частини особистості, не якоїсь частини життя, а людини як особистості в цілому: його переконань, цінностей, життєвих цілей, управління собою, іміджу, образу життя, т. д. Стандарти, з одного боку, повинні направляти людину до максимального результату: щастя, сили, досконалості, успіху. З іншого боку, стандарти також повинні давати максимальну віддачу для кожної організації, яка їх підтримує, і для кожної країни, для суспільства в цілому.

Наукова основа. Основа стандартів не може бути релігійною, тому що для всіх інших релігій вона буде неприйнятною. Наукова основа — це достовірність, універсальність, можливість безперешкодно входити в будь-яку систему освіти в будь-якій країні світу, тому що сама наука є інтернаціональною. Це можливість перевіряти кожне положення стандарту на практиці (перевіряємість результатів). Це можливість постійно вдосконалювати початкові положення стандарту, підвищуючи їх якість і відповідність вимогам часу в міру зростання свідомості суспільства. Це спадкоємність — все цінне, що було створено раніше, має бути найкращим чином використано.

4 1.2. Основні показники морального стандарту

Підхід — показники повинні відображати рух людини по основним її життєвим цілям, що забезпечує повноту життя і умови для щастя. Тобто, з одного боку — це певні вимоги суспільства до людини, з іншого боку — це умови для того, щоб людина змогла стати щасливою, реалізувати свої мрії, сенс свого життя.

Розвиток. Забезпечує гармонійне вдосконалення особистих якостей і здібностей. Включає: духовний (зростання сили впливу, ін.), інтелектуальний (професійний ріст, ін.), фізичний (зміцнення здоров'я, зростання фізичної сили, гнучкості, інших можливостей) розвиток людини.

Розвиток — це цілеспрямована зміна себе, формування себе як особистості, людини гідної, сильної, чесної, безстрашної, благородної, високоетічної, здатної досягати значимих цілей.

Мета цього показника — щоб розвиток став нормою життя кожного. Щоб кожна людина розуміла і віддавала собі звіт: якщо вона не розвивається, цілеспрямовано себе не змінює, не будує, то шансів стати якісно кращою, позитивнішою, сильнішою, успішнішою, шляхетнішою у неї практично немає. Така людина, як раб, не здатний вплинути на своє життя, він приречений страждати і виживати. Тому що у такої людини немає ні цілей, ні знань, ні думок, ні дій в даному напрямку. Достойна мета для кожного — мати надихаючі цілі в житті та кожен день ставати сильнішим, розумнішим, більш здібним, духовно багатшим, щоб зростала ефективність життєдіяльності.

Самореалізація. Відображає цінність людини для світу через її діяльність в суспільстві. Цінність людини для суспільства визначається ефективністю її суспільно важливої діяльності.

Все, що людина робить, вона повинна робити чесно і красиво (відповідний звід правил) з відношенням до справи на основі любові, насолоди, творчості, поваги до себе та інших.

Для кожної людини самореалізація повинна бути максимально можлива (прагнути до вершин). У людини завжди є широкий вибір: від того щоб пропалити своє життя даремно, ледь зводячи кінці з кінцями, до того щоб досягти максимальних вершин в самореалізації, бути гідним прикладом для друзів і близьких і, можливо, навіть увійти в історію як справжній лідер, який не тільки дбає про себе, а й допомагає іншим людям пройти по шляху лідерства.

Взаємовідносини. Завдання — показати, як взаємини виглядають в найкращому варіанті (мета), і сприяти їх цілеспрямованому формуванню. Цей показник описує все краще, що може бути між людьми: в особистому житті, в родині, в будь-якому колективі, який заслуговує поваги.

Взаємини повинні бути надійними і чесними, заснованими на етиці, почуттях, довірі, на спільних цінностях, інтересах, традиціях. Налагоджування взаємовідносин — це високе мистецтво. Хто оволодіває ним, отримує неймовірно цінний приз — розкіш спілкування. Крім того, це посилить і самореалізацію людини, його суспільний ріст, успіх в діяльності.

Кожна людина повинна бути сама зацікавлена у вибудовуванні прекрасних взаємин, в чистих і високих почуттях, в супутнику життя, в надійних і відданих друзях, чесних партнерських відносинах, щоб спілкування давало радість і насолоду.

Спосіб життя. Включає: здоровий спосіб життя, повноту життя, цінність часу — жити так, щоб радість, наснага, насолода стали майже звичною нормою.

Здоровий спосіб життя. Відсутність шкідливих звичок: куріння; алкоголь; наркотики — злочин. Регулярні заняття спортом (навчитися отримувати радість від розвитку фізичного тіла), творчістю (потужне джерело енергії, натхнення), спілкування з природою, екскурсії та подорожі, т. ін. Здоровий спосіб життя — це заряд енергії, сила для досягнення всіх цілей без втоми. Якщо людина духовно і фізично знеструмлена, неенергетична, вона не може насолоджуватися життям, бути активною.

Повнота життя. У житті людини має бути достатньо місця і часу для будь-яких можливих цілей. Це здатність організувати своє життя так, щоб в ньому було місце для повноцінної самореалізації та розвитку, для спілкування з родиною і друзями, для гідних традицій, а також щоб все було ефективно вдома (організація побуту з мінімальними витратами часу).

Цінність часу. Жодної хвилини життя не витрачати даремно, цінувати час, використовувати його дбайливо і раціонально.

Традиції — важливий інструмент формування способу життя. Суть — виділення часу на реалізацію кожної життєвої цілі в певних

ритмах (дня, тижня, місяця, року, тощо) і полегшення цих процесів відповідними правилами, атрибутами, звичаями, ритуалами, обрядами і т. п., що створюють необхідну атмосферу.

Завдання — відродити в сім'ї та суспільстві всі найкращі традиції, найцінніше, що було в історії, і створювати нові традиції, які відповідають вже названим показникам і наступним вимогам:

• традиції повинні бути різноманітними, такими, що зачіпають всі цінності і струни душі людини, різними за формою — від сімейних свят до масштабних заходів. Кожній події необхідно визначати своє місце і час, щоб разом вони склали цілісну єдину систему, і кожній людині було зрозуміло з чого починати і до чого прагнути;

• традиції повинні бути такими, щоб взаємини росли, розкривався творчий потенціал людини, посилювалася єдність сім'ї, колективу, суспільства в цілому;

• для цього людина повинна ставати відповідною: бути особистістю; бути налаштованою на активність, творчість — і цьому вона повинна вчитися.

Громадська діяльність (служіння суспільству).

Завдання — відродити і розвивати кращі традиції служіння вищим ідеалам і Батьківщині, щоб кожна людина розкрила в собі те краще, що в ній закладено від початку, але задушене сучасним суспільством споживання та різними життєвими проблемами. Щоб люди, які усвідомили в собі потребу служіння, могли її в суспільстві реалізувати. Умов для цього в нашій країні і в багатьох інших на сьогоднішній день майже не існує.

Служіння — це вище прагнення Душі, прагнення, доступне небагатьом. Потреба і здатність з величезним піднесенням і задоволенням діяти на благо цього світу. Те, чому присвячували життя кращі сини Вітчизни. Те, що в усі часи було основою сенсу життя сильних духом.

Щодо служіння все люди різні. Одні взагалі нічого не хочуть робити, інші діють в силу мотивів виживання і користі, треті — здатні робити щось заради блага суспільства, у них розкриті вищі ідеали, для таких людей існує щось більш цінне, ніж вони самі.

Вибір робить кожна людина — чи своїм серцем, або своїми проблемами, приземленими прагненнями.

Кожна людина вибирає — від того щоб бути гідною і присвятити своє життя чомусь високому, до того щоб бути егоїстом, жити тільки для отримання матеріальних благ, бути людиною, від якої нічого в цьому світі не залежить, якій ніхто не вдячний. Насправді кожен мріє про те, щоб поруч з ним були найдостойніші люди: з відкритим серцем, чесні, надійні, віддані — але далеко не кожній сам здібен таким бути.

Шлях служіння починається з малого — участь в добродійності, в разових акціях з благоустрою кварталу, району, міста, в регулярній участі у складі громадської організації, спрямованої на вирішення конкретних суспільних проблем, тощо. У багатьох розвинених країнах це стало вже нормою — відмова від участі в громадських справах засуджується громадською думкою, багато роботодавців при прийомі на роботу віддають перевагу громадським працівникам, т. ін.

Служіння переводить людину на більш високий рівень. Коли у людини прокидаються вищі прагнення— її Душа, її свідомість якісно змінюються. Замість здатності брати, і побільше, з'являється здатність віддавати з насолодою і радіти за інших, за спільну справу, дарувати радість, творити і багато іншого, що дає людині вищий стан щастя.

3. Критерії оцінки показників

Підхід — система оцінок показників повинна будуватися наростанням вимог по мірі прийняття Стандарту суспільством — від елементарних (так / ні, обсяг часу, що виділяє людина, ін.), доступних більшості людей, до максимальних вершин. Оцінка учнів (дітей та молоді) та дорослих, які вже працюють, також повинна відрізнятися. Нижче наведені початкові критерії для оцінки дорослих (як варіант).

Розвиток. *Духовний розвиток* — цілеспрямовано в будь-якій позитивній системі (мінімум 1 раз на тиждень, 3-4 години), виконання її вимог, роль учня (знайти наставника).

Загальні вимоги — чесність, ненасильство, не завдання шкоди, не присвоєння чужого, відповідальність, етичність, повага.

Фізичний розвиток — регулярні заняття фізкультурою або спортом, тренажерний зал 2-3 рази на тиждень по 1-1,5 години, біг 3-4 рази на тиждень (від 40 хв. + комплекси вправ), відсутність зайвої ваги.

Самореалізація — знайти своє місце: необхідність для суспільства, задоволеність, відповідність прагненням і здібностям; забезпечення себе і сім'ї; бажано дохід вище середнього, постійне зростання.

Самореалізація — прагнення до максимально можливого рівня, не займаючи при цьому чужого місця (визнавати здібності і заслуги інших), постійне зростання професіоналізму.

Взаємовідносини. *Особисте життя* — чоловік і жінка: взаєморозуміння, турбота і прагнення досягти щастя, відсутність зрад, виховання дітей особистостями.

Оточення — формування духовного братерства: найвища етика, почуття (як нагорода — дружба, повага, вдячність, відданість), взаємодопомога.

Спосіб життя. Традиції. Відсутність шкідливих звичок — куріння, алкоголь, наркотики (злочин).

Проведення часу — формувати, підтримувати традиції (суспільства, організації, своїх близьких), шукати, робити те, що радує серце і дає душі політ (пізнавати себе).

Традиції — регулярно (мінімум 1 раз на 2-3 тижня.): творчі вечори, клуби, салони або бали (по можливості).

Громадська діяльність (служіння суспільству).

Цілеспрямоване служіння — громадська діяльність (мінімум 3-4 години на тиждень), Пожертвування (5–15 % від доходу).

Нецілеспрямоване служіння — вся діяльність людини в житті: тільки чисті справи, тільки найкращим чином, максимальна відкритість.

4.2. СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОСВІТИ

Підхід — на перехідному етапі вводиться паралельно початкова духовна складова освіти для всіх рівнів освіти з подальшою диференціацією за складністю відповідно до рівнів (рис. 2). Духовна освіта розуміється в контексті Концепції та не має відношення до церковної освіти.

4.3. ОСНОВНІ ДИСЦИПЛІНИ ТИПОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

Нові ***дисципліни цілеспрямованого формування особистості*** (поки не назва, а їх суть):

1. Людина, Світ, їх взаємодія.
2. Структура особистості, основи її формування та розвитку.
3. Самореалізація та служіння суспільству.
4. Взаємовідносини і почуття.
5. Цілі, планування, управління часом.

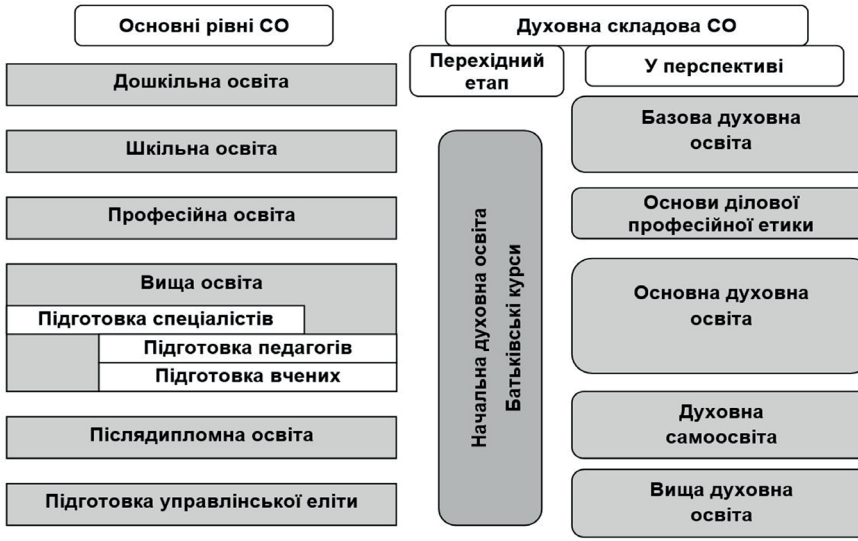

Рис. 2. Схема наповнення духовною складовою рівнів структури системи освіти

6. Культура побуту і відпочинку.

7. Розкриття творчості, формування вміння самостійно створювати умови для творчості.

Традиційні дисципліни — ті ж, але в обсязі пропорційному впливу на майбутнє людини. Акцент на прикладне значення, на посилення виховної функції, особливо гуманітарних дисциплін. Наприклад, історія — не фактологічний підхід (хто, де, коли і скільки правив), а причинно-наслідковий (які рішення до чого привели, як вплинули на долі народів і особистостей) — формувати відповідальність за прийняті рішення, вміння правильно вибирати критерії розрізнення добра і зла, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, законів буття.

4.4. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ

Розподіл навчального часу

Підхід до розподілу часу на дисципліни — пропорційно впливу на майбутнє людини — створення умов для його щастя, успіху в усіх основних сферах життя.

5. ОСНОВИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

5.1. Система освіти повинна стати пріоритетною статтею в бюджеті країни.

5.2. Розподіл коштів має здійснюватися за принципом впливу на освітній процес і його кінцевий результат. В першу чергу повинні вирішуватися питання, які забезпечують зростання ефективності виховного та навчального процесів, — те, що дає максимальну віддачу і має довгострокову перспективу.

5.3. Пріоритети (без розгляду статей зарплати і кап. будівництва):

1. Забезпечення встановлених санітарних норм перебування в навчальному закладі з урахуванням віку і тривалості діяльності.

2. Забезпечення ефективності виховного процесу (наочності, ін.)

3. Забезпечення ефективності фізичного виховання (необхідні споруди та обладнання — басейни, тренажери, т. п.).

4. Забезпечення ефективності навчання (засвоєння навчального матеріалу — через образність, мультиплікацію процесів, електронні підручники, т. п.).

5. Забезпечення розкриття творчості (обладнання творчих студій, т. п.).

6. Забезпечення питань естетичності і комфорту перебування в навчальному закладі.

7. Екскурсійно-туристичне забезпечення. Інше.

6. ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

І. Підготовчий.

Ухвалення Концепції та Програми «ДИВО-21» на державному рівні. Розробка основного пакету навчально-методичних матеріалів нових навчальних предметів/дисциплін, створення видеоуроків (лекцій) за основними темами програм духовно-інтелектуальної освіти.

ІІ. Початковий.

Прискорена підготовка кадрів на короткотермінових курсах. Введення окремих факультативних курсів по духовній освіті. Експериментальне введення викладання окремих навчальних предметів / дисци-

плін. Проведення повноцінної підготовки педагогічних кадрів по духовній освіті.

III. Основний.

Введення морального стандарту в систему освіти і суспільні відносини. Поетапне введення в навчальні плани нових дисциплін духовної освіти.

IV. Завершальний.

Викладання навчальних предметів / дисциплін духовної (секулярної, не релігійної) освіти в повному обсязі. Доведення частки навчального часу на духовну освіту десь до 50 %. Приведення інших предметів/дисциплін навчальних планів у відповідність завданням формування гармонійної особистості. Рішення основних завдань фінансового і матеріально-технічного забезпечення системи освіти.

7. ПИТАННЯ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ВИРІШЕННЯ ПОЗА СИСТЕМОЮ ОСВІТИ

7.1. У НАУЦІ

1. Прийняти єдину теорію Свідомості, теорію розвитку особистості, теорію розвитку суспільства (є пропозиції).

2. Сформувати нову наукову парадигму єдності духовного і матеріального світу (перегляд філософських постулатів, ін.).

3. Розробити прикладну онтологію як інструмент життєдіяльності людей.

4. Розробити єдину методологію.

7.2. У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

1. Сформувати політичну волю на реалізацію Проекту «ДИВО-21» і побудову гармонійного суспільства.

2. Освоїти системні методи нового покоління у т. ч. на основі інваріантного моделювання соціальних процесів для вирішення завдань прогнозування і перевірки адекватності проектів.